

ENTWICKLUNGSGESCHICHTE?

Det springende punkt med hensyn til psykoanalysens rationalitet er naturligvis libidobegrebets plads i Sigmund Freuds samlede praksis – det vil sige kasuistisk og konceptuelt.

Det fremgår klart af de forskellige diskussioner, begrebet afstedkom i de knap halvtreds år Freud arbejdede med det: fra den første *hjælpehypotese* i forbindelse med hvad han i slutningen af 1900-tallet kaldte ‘afværg-neuropsykoser’ (1894a)¹, frem til den fornyede redegørelse for det psykiske apparats funktionsvirke, som han forsøgte at udtænke sidst i 1930’erne.² Fra først til sidst gjaldt det for ham om at bestemme sjælelivets særegenhed ved at præcisere dets egentlige drivkraft. Dette skulle ske takket været en afgrænsning af de specifikke forhold der er til stede i de fænomener vi – i mangel af bedre – kalder ‘psykiske’, for så vidt som de ikke reduceres til rene biologiske eller sociologiske forekomster.

Libidospørgsmålet fremstår centralt i denne videnskabelige bestræbelse. Derfor finder vi det også midt i de brud, som den psykoana-

---

¹ ”Die Abwehr-Neuropsychoosen” (1894a), *GW I*, s. 59-74. Freud taler da om ‘noget’ – der registreres som mængde (*Affektbetrag*) – som er i stand til at sprede sig blandt forestillingernes erindringsspor på samme måde som en elektrisk ladning vil gøre det på et legemes overflade. Som Freud selv forklarer det i denne tekst, har ‘hjælpehypotesen’ allerede været til stede under udarbejdelsen af den ”Foreløbige meddelelse” som han og Breuer udsendte i 1892 som optakt til Hysteristudierne (1895d).

² Denne forblev uafsluttet. ”Abriss der Psychoanalyse”, *GW XVII*, s. 63-138.

lytiske bevægelse oplevede mens Freud levede. Bruddene mellem Freud og eksempelvis Carl Gustav Jung, Sandor Ferenczi og Wilhelm Reich – for at nævne de væsentlige skikkelser fra den tid – fandt nemlig sted ikke mindst på baggrund af en uenighed med hensyn til, hvad man skulle forstå ved det nævnte begreb.

Freud anså det for magtpåliggende at få afgrænset sit forehavende fra den vitalisme som den fysiologiske metaforik, der omgiver libidobegrebet, bærer med sig. Og præciseringen af libidoens materialitet gik for ham mindre i retning af en substantialisering af dens formodede tilblivelse, end hen imod en bestemmelse af de formmæssige omstændigheder der deltager i dens iværksættelse.

Derfor: over for Jungs henføring af libidoen til arketypiske sammenhænge af imaginær art (og dens deraf iboende religiøse søgen), eller Ferenczis forsøg på at forankre den til en art fylogenetisk ursymbolisme (hvilket producerer en bio-analyse, som den psykoanalytiske tradition i grunden endnu ikke har fundet et passende svar overfor), eller også Reichs udpegning af orgasmens kraftfuldhed som indgang til libidoens universelle substans (hvorfor han konsekvent nok går over i en altomfattende kosmisk energetik) – over for disse positioner fastholder Freud, at libidoen er et forhold der knytter sig til den faktiske seksualitet, der udmærker den enkelte.

Thi den konkrete libidinale praksis udtrykker netop den position som subjektet indtager i forhold til den Anden. Studiet af denne praksis giver mulighed for at undersøge det reelle som vedkommende har med at gøre og udgør den løftestang, psykoanalysen anvender for at give plads til en anden tale. Hos Freud er libidoen derfor ligeså klart *driftsmæssig*, som den netop ikke er hverken guddommelig, arkaisk eller kosmisk.

Hvilket for Freud vil sige, at der er tale om en affære der vedrører en slags grænsehandel (indre/ydre, jeg/anden, lyst/ulyst, liv/død, etc.), hvis særlige topologi er afgørende for arten af det objekt, subjektet kommer til

at give sig som referent. I den forstand er spørgsmålet om libidoen straks spørgsmålet om driftslivet, dvs. spørgsmålet om hvad vi skal forstå ved 'det reelle' i psykoanalysen.

Man forstår i øvrigt godt hvorfor diskussionerne i den forbindelse tager udgangspunkt i uenighederne med hensyn til hvad man skal mene med sådan noget som 'symboldannelse', 'partialobjekt' og 'introjektion' – da disse problematikker er afgørende for hvordan libidoen vil blive begrebet. Mens Freud insisterede på at tænke dem ud fra fortrængningslæren og under hensyn til seksualiteten som det ubevidstes realitet (for så vidt den angår objektvalget og identifikationen), forsøgte de nævnte kritikere på hver sin måde at se bort fra disse forhold.

*

Det var imidlertid netop hvad Karl Abraham tog hensyn til i sin behandling af libidospørgsmålet, hvorfor han indtager en særlig plads i diskussionen. Hans udgangspunkt i den forbindelse er helt klart en videreformulering af driftslæren.

Abraham forstod hvor Freud ville hen og kunne både opsummere hans undersøgelse og selvstændigt pege på relevante emner for psykoanalysen. Således hans studie over Akhnaton allerede i 1912, hans interesse for psykosen – navnlig de manio-depressive tilstande – som han skrev adskillige artikler om, og i det hele taget hans vedvarende interesse for psykopatologiens konstitutionelle aspekter. Udførelsen af komparative studier karakteriserer hans tilgang – ligesom hos Freud selv i øvrigt. Undersøgelser hvor han sammenligner forskellige tilstande, med det formål at finde frem til de invarianter som kan definere deres særegenhed. Det er også denne fremgangsmåde han anvender i forsøget på at bestemme psykoseksualitetens væsen.

Man kan sige, at Abraham kommer ind i psykoanalysen i metapsykologisk henseende via Freuds *Tre afhandlinger om seksualteori*, fra 1905¹, og at hans optagethed af biologiske spørgsmål vejleder hans læsning heraf. Interessen for *Entwicklungsgeschichte* (udviklingshistorien) stammer nemlig fra hans interesse for biologien. Denne evolutionære tilgang organiseres imidlertid ikke kun på baggrund af samtidens darwinistiske studier. Den forankrer sig i høj grad i de konkrete embryologiske undersøgelser, man gik i gang med i sidste halvdel af 1800-tallet, og som med Franz Keibels (1861-1929) omfattende værk „*Normentafeln zur Entwicklungsgeschichte der Wirbeltiere*“² får et afgørende gennembrud. Keibels hovedtese var alt i alt, at embryoets forskellige dele samstemmer deres udvikling i forhold til hinanden, og at udviklingen af den enkelte del afhænger af helhedens udvikling, et synspunkt der for så vidt stadig gør sig gældende den dag i dag, og som hans elev Karl Abraham tager til sig i allerhøjeste grad.³ Det er nemlig ikke mindst denne morfologiske tilgang, Abraham tager med over i psykoanalysen.

Abrahams *Entwicklungsgeschichte* henviser altså lige så meget til embryologien som til en almen forestilling om fylogenesen, og det er også derfra han anskuer den psykoanalytiske metapsykologi. Derfor bliver hans bestræbelser på at præcisere hvordan libidoen gør sig gældende i sjælelivets konkrete udformning, forbundet med en beskrivelse af de driftsmæssige forankringer (med deres fikseringer, regressioner, særkrav etc.), som synes at skandere den subjektive tilblivelse. Dette er

---

¹ Klinisk peger Abraham selv på Freuds tekst om ”Karakter og analerotik” (1908b), som udslagsgivende for hans tilslutning til psykoanalysen.

² Som påbegyndes i 1897 og afsluttes da dets 15. og 16. bind udgives efter hans død.

³ Abraham bidrager til dette projekt bl.a. med et studie over hønens embryologi: F. Keibel, K. Abraham: *Normentafel zur Entwicklungsgeschichte des Huhnes (Gallus domesticus)*. Fischer, Jena 1900

hvad Abraham forsøger sig med i sin store artikel fra 1924 – som vi publicerer i dette hæfte af FOREGANGE – hvor den fylogenetiske horisont indskærpes og understreger libidoens biologiske præg. Diskussionerne mellem Abraham og Freud har netop dette punkt som afsæt.

For både Abraham og Freud forsøger hver på deres måde at løsrive problematikken fra den potentielle naturalisme, der dermed appelleres til, men de stranded på det problem, at materialiteten ved ‘det psykiske apparat’ unddrager sig en begribelse, fordi den ligger ud over den anatomisk-fysiologiske ligning, deres lægelige ophav tilskynder dem til at anvende. Derfor er det ikke mindst med det ‘konstitutionelle’ aspekt – altså de *almene anlæg* der formodes at spille ind i sjælelivets udformning – diskussionen tager sit udgangspunkt, hvilket selvfølgelig straks rejser spørgsmålet om ‘dispositionen’ (forstået som de faktiske træk, der i så fald formodes at sætte sig igennem i det *konkrete udslag*).

Projektet om at udarbejde en *Entwicklungsgeschichte der Libido* indskrives sig selvsagt i diskussionen vedrørende libidoens status og sigter på at undgå en ontologisk (dvs. en værensbestemt og til syvende og sidst essentialistisk) fundering af denne. Den forsøger som sådan at give plads til sjælelivets specificitet ved at undersøge forbindelsen mellem fylo- og ontogenesen (*Geschichte* og *Entwicklung* kan man i en vis forstand sige), men selv om Abrahams forehavende i sit udgangspunkt har en egentlig embryologisk (dvs. morfogenetisk) problematik som vejledende regulering, mister den sit morfologiske sigte hen ad vejen og ender derfor som normativ evnepsykologi slet og ret. Abrahams tekst viser det allerede i sin komposition, med en 2. del¹ (kaldt ‘Objektkærlighedens ansatser og udvikling’), som forekommer forceret og ideologisk fordi den blot synes at ville udfylde en skabelon. I den forstand er det korrekt at oversætte *Entwicklungsgeschichte* med ‘udviklingshistorie’, sådan som vi har gjort det, fordi det understreger det naturhistoriske

---

¹ Se s. A70ff.

perspektiv der danner baggrund for hele denne problematik (og som historisk kom til at understøtte den Ego-psykologi som siden hen sejlede psykoanalysen i sænk med dens håndhævelse af 'et genetisk standpunkt'). Men på den anden side er der fortsat grunde til at fastholde den morfologiske del af *Entwicklungsgeschichte*, fordi den netop åbner for de egentlige *topologiske* aspekter ved libidospørgsmål, som jeg bestemt tror Karl Abraham var ude efter. Hvordan dette kan se ud, må vi overveje på et andet tidspunkt. Lad mig blot tilføje, at der ikke mindst i forbindelse med *Die Geschichte* ligger et arbejde foran os, som en forudsætning for at begribe hvorfor Freud, når det gjaldt libidoens arkaiske arv, i stedet foretrak at tale om *Die geschichtliche Entwicklung*¹.

*

På denne baggrund forstår man desuden godt, hvorfor Jacques Lacan gav sig den opgave at genoptage hele dette kompleks på ny, med signifikantbegrebet som grundkategori. For da bliver *Die geschichtliche Entwicklung der Libido* et logisk anliggende der vedrører *seksuationen*. Hvilket vi ligeledes må tage os af i en kommende udgave af nærværende serie.

*

FOREGANGE nr. 2 organiseres omkring Karl Abrahams skrift *Libidoens udviklingshistorie* fra 1924, som vi her forelægger i en dansk oversættelse. Diskussionen af netop denne tekst har været med til at danne grundlag for en række oplæg på et seminar i FREUDS AGORAS regi i juni 2011. Oplæggene fra dette møde bringes her i redigeret form.

*

Det kommende hæfte af FOREGANGE – *Serie for psykoanalysen* bliver organiseret med udgangspunkt i Freuds afasistudie.

Osvaldo Cariola

April 2013

---

¹ Afsluttende sektion i *Moses og den monoteistiske religion*, GW XVI, s. 240ff.